

IMPRESSIE RONDE TAFELBIJEENKOMST WONINGBOUWPRODUCTIE

DATUM EN TIJD 27 JANUARI 2020; 17:30-20:30 UUR

LOCATIE WTC UTRECHT

CENTRALE VRAAG

Tijdens de ronde tafel Woningbouwproductie stond de volgende vraag centraal:

Wat kan er beter in de interbestuurlijke samenwerking rondom de woningproductie?

OPZET RONDE TAFEL

Tijdens de rondetafelbijeenkomst waren, behalve een aantal leden van de studiegroep, vertegenwoordigers aanwezig vanuit gemeenten, waterschappen, provincies, Rijksoverheid, institutionele beleggers, projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, woningbouwexperts, vervoersbedrijven en wetenschap.

De ronde tafel werd geopend met een kennismakingsronde waarin deelnemers hun grootste zorg m.b.t. de woningbouwopgave uitspraken. Hierin kwamen zorgen naar voren over het ontbreken van een gedeeld gevoel van urgentie, geïsoleerd optrekken, de relatie overheid en markt, de beschikbare ruimte en het kunnen oppakken van de integraliteit van de opgave.

I&O research gaf een presentatie over de ingevulde en ervaren rollen van overheden in de woningbouw.

UITKOMSTEN RONDE TAFEL

De deelnemers aan de ronde tafel gingen vervolgens in 2 groepen uiteen. In twee deelsessies stond een andere gespreksonderwerp centraal. Halverwege wisselden de groepen van ruimte.

DEELSESSIE 1: BETER SAMENWERKEN IN HET HUIDIGE BESTEL

In de eerste deelsessie was de hoofdvraag waar de deelnemers mee aan de slag gingen: wat is er nodig om de interbestuurlijke samenwerking rond de woningbouwopgave te verbeteren? De gesprekken leverden een aantal inzichten op.

URGENTIE

- Niet alle bij de opgave betrokken partijen delen hetzelfde gevoel van urgentie, terwijl dat wel nodig is om iedereen écht aan de slag te krijgen met de opgave.
- Dat leidt er onder meer toe dat er nog te veel wordt vastgehouden aan gevestigde belangen en meer onorthodoxe oplossingen nog niet voldoende worden overwogen.
- Het is interessant om te denken over instrumenten die het gevoel van urgentie kunnen verhogen. Een voorbeeld daarvan is de stresstest die waterschappen uitvoeren met het oog op klimaatadaptatie. Dat is een 'trigger' die gemeenten tot actie kan dwingen.

ROLLEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

- De provincie wordt soms door gemeenten gezien als een hindermacht voor woningbouw. In de praktijk blijkt het erg mee te vallen hoe vaak de provincie formeel een stokje steekt voor plannen.
- De Rijksoverheid daarentegen is in sommige gevallen beter te karakteriseren als hindermacht, als noodzakelijke investeringen in infrastructuur en bereikbaarheid uitblijven.
- In de samenwerking is er te vaak sprake van *meestribbelen*: wel meedoen, maar niet van harte.

VISIE EN KEUZES IN DE SAMENWERKING

- Voor een goed interbestuurlijk samenspel is het belangrijk dat er keuzes worden gemaakt. Die geven duidelijkheid aan andere partijen en voorzien in een richting.
- In dit kader is vooral de relatie tussen provincie en gemeente interessant. Sommige provincies zouden hun visie veel duidelijker mogen neerleggen. Gemeenten hebben veel baat bij die helderheid.
- Voor effectieve interbestuurlijke samenwerking is een richtinggevend, aantrekkelijk verhaal onontbeerlijk. Onder doelen moet een attractieve agenda liggen.

INSTRUMENTARIUM EN STURING

- De manier waarop de overheid stuurt op de woningbouwopgave heeft een heel hoog procesmatig karakter. Van inhoudelijke sturing is weinig sprake. Er worden vooral veel intenties vastgelegd, maar daar wordt vervolgens maar heel beperkt uitvoering aan gegeven.
- Een 'gedegen RO-visie' is onontbeerlijk, maar die is in de loop der jaren ingeruild voor een 'bestuurlijk construct' waarin geen keuzes worden gemaakt. Een visie geeft sturingskracht.
- Het instrumentarium dat wordt ingezet is dan ook voor een groot deel informeel van karakter. Kernwoorden zijn dan bijvoorbeeld 'faciliteren', 'stimuleren' en 'aanjagen'.
- Gezien de urgentie van de woningbouwopgave zou die sturingsfilosofie moeten worden herzien: "van faciliteren naar committeren". In andere woorden: "neem de vrijblijvendheid uit het systeem". Ook 'reguleren' en 'borgen' zijn dan belangrijke woorden. Overheden zouden elkaar veel sterker mogen vastleggen op het bereiken van doelen, en elkaar mogen aanspreken op de voortgang.
- Dit committeren zou zo min mogelijk top-down moeten zijn: "committeren in samenspraak".
- Ook zou er moeten worden nagedacht over meer regionale differentiatie in het instrumentarium.

INTEGRALITEIT

- Het Nederlandse RO-beleid is in de afgelopen jaren zeer versnipperd geraakt. Samenhang ontbreekt, op meerdere manieren: wat er op meerdere schaalniveaus gebeurt wordt onvoldoende afgestemd, en er is ook onvoldoende samenhang in de aanpak van verschillende opgaven die elkaar raken.
- Door de huidige inrichting wordt op 'te kleine schaal' gedacht, en is er te weinig mogelijkheid om bovenregionaal afwegingen te maken. Zo zou het goed zijn om te overwegen of bepaalde regio's kunnen voorzien in de woningbehoefte van andere regio's, terwijl daar wel behoefte aan is.

KENNIS EN EXPERTISE

- Kennis en expertise over de inhoud van het vak van ruimtelijke ordening is in Nederland in de afgelopen jaren volledig versnipperd geraakt. Dat zorgt ervoor dat er te weinig idee is over de inhoudelijke richting die in zou moeten worden geslagen.
- Uitdaging is om een lerend systeem van de grond te krijgen, waarin een gemeenschap ontstaat met een sterke kennisinfrastructuur. Een voorbeeld hiervan is *Ruimte voor de Rivier*, waarin partners gezamenlijk kennis ontwikkelden en toepasten.
- Het is dan ook van belang om kennis die in de ene gemeente/regio wordt opgedaan, niet verloren te laten gaan, maar ook in te zetten op andere plekken.

DEELSESSIE 2: NAAR EEN LANDELIJKE GEZAMENLIJKE AANPAK VAN DE WONINGBOUWOPGAVE

In de tweede deelsessie werd gesproken over hoe een nieuw systeem waarin overheden gezamenlijk de woningbouwopgave kunnen oppakken eruit zou moeten zien.

TOP DOWN VS BOTTOM UP

- Er is lokaal veel energie om de opgave op te pakken zoals bijvoorbeeld in Zwolle en in Rotterdam Zuid en het lukt sommige lokale partijen goed om de juiste afweging te maken. Wat hierin goed werkt is als er een regionaal gedeelde visie is door alle partijen. Een gedeelde visie gaat ook verkokering bij het Rijk tegen. Een zorg is dan wel hoe de optelling van de lokale doelstellingen uiteindelijk gaat leiden tot het behalen van de nationale doelstelling. Er is immers ook een nationaal belang.
- Om de top-down en bottom-up aanpak te combineren, is een gedeelde nationale visie nodig.

VERDELING VAN DE RUIMTE

- De woningbouw is niet los te zien van andere ruimtelijke claims vanuit bv. de energie-transitie. Visievorming rondom woningbouw moet onderdeel zijn van een duidelijk ruimtelijk afwegingskader.
- De deelnemers pleiten voor kwalitatief hoogwaardig RO-beleid van het Rijk. Met de decentralisatie van taken op het gebied van RO is er veel kennis weggevloeid bij het Rijk.
- De verdeling van ruimte brengt een noodzaak tot een investeringsagenda met zich mee voor zowel publieke als private partijen.
- De MIRT wordt hierbij als een goed voorbeeld genoemd van een investeringsagenda omdat het verkokering bij het Rijk tegengaat. De MIRT wordt echter ingezet om infrastructurele knelpunten op te lossen en niet als instrument ter ondersteuning van een visie.

SAMENWERKING

- Vroeger was het makkelijker om afspraken te maken op woningbouw omdat er een beperkt aantal partijen was om afspraken mee te maken die ook genoeg draagvlak hadden in hun achterban. Tegenwoordig is het speelveld veel diffuser waardoor het tussen overheden lastiger is om bindende afspraken te maken. Er is daarom behoefte aan een nieuw speelveld in de polder.
- In samenwerking moeten afspraken concreet gemaakt worden om zo ook de consequenties van de afspraken helder te maken zodat voor alle partijen duidelijk is waar ze zich aan committeren.
- Als goed voorbeeld voor interbestuurlijke samenwerking wordt Ruimte voor de rivieren genoemd omdat daar ruimte werd gegeven in de uitvoering.
- Samenwerking tussen overheden moet aan 1 tafel en op basis van horizontale verhoudingen waardoor er medekracht in plaats van tegenkracht ontstaat.
- Goede monitoring van het behalen van doelstellingen is cruciaal om partijen te kunnen aanspreken op hun verantwoordelijkheden
- Private partijen moeten in een eerder stadium betrokken worden in de planvorming

GEDEELDE AGENDA

Een gedeelde nationale visie en/of agenda zou de volgende elementen moeten bevatten:

- Een gedeelde visie moet regionaal georiënteerd zijn om in te kunnen spelen op regionale belangen.
- Het gemeenschappelijk belang moet centraal staan en niet de individuele belangen van de partijen.
- Er moet vanuit alle partijen commitment zijn en de afspraken moeten een bepaalde mate van bindendheid hebben (contract).
- De visie moet integraal zijn en ook elementen van mobiliteit en klimaatadaptatie bevatten.
- De visie moet voor de lange termijn zijn en niet onderhevig zijn aan continue politieke wisselingen en politiek debat.